

Også faunakriminelle er dyktige med datamaskiner

Norsk institutt for naturforskings fjerning av rovfuglrapporter førte ikke til at sensitive hekkeplassopplysninger straks ble utilgjengelige på internett

Av Viggo Ree

I forrige nummer av *Våre Rovdyr* ble det satt søkelys på tidenes gavepakke til faunakriminelle (Ree 2010). Norsk institutt for naturforskings (NINA) offentliggjøring av detaljerte hekkeplassopplysninger for rødlistete rovfuglarter på internett hadde funnet sted til tross for at rapportene var unndratt offentlighet (Jacobsen 2009, Johnsen & Jacobsen 2003, Strann mfl. 2006). Den ene rapporten inneholdt lokalitetsnavn og fargekart med røde markeringer for i alt 243 kjente hekkeplasser for jaktfalk i de tre nordnorske fylkene etter 1990. Forfatterne hadde endog sørget for å oppgi nøyaktige UTM-koordinater for alle reirlokalteter (Strann mfl. 2006). Trolig har et par av rapportene vært tilgjengelige på internett i flere år. Den fjerde offentlighetsunndratte NINA-rapporten som var tilgjengelig på nettet dreide seg om slakt av ulike Origo-rapporter (Strann 2005).

Det var NRK Troms og Finnmark som brakte de nedslående opplysningene om NINAs behandling av hekkeopplysninger for rødlistete arter i vår nordligste landsdel. Allerde på morgenen den 26.8.2010 kom det radioinnslag med intervjuer på nyhetssendingene, og saken ble slått opp på distriktskontorets nettsider (Ballari & Norum 2010). Senere ble nyhetsmeldinger om saken inkludert i ulike fjernsynssendinger.

Økokrims vurderinger

Foreningen Våre Rovdyr (FVR) sendte den 31.8.2010 en anmeldelse av saken til Økokrim. I brevet ble bl.a. URL-adressen til jaktfalkrapporten (<http://www4.nina.no/c2002/archive/nina/skjulte%20rapporter/NINA%20Rapport/147.pdf>) og link til hurtigbuffer for å spore opp informasjon om den samme rapporten via internett oppgitt. I svarbrev fra Økokrim-sjef Trond Eirik Schea datert 1.9.2010 ble det opplyst at Økokrims oppgave er å etterforske og aktorere større, mer alvorlige og/eller prinsipielle saker om økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet, og at enheten selv velger hvilke hekkeplassopplysninger som skal ta under behandling. Det ble videre poengtert at målet er at miljøkriminalitet i størst mulig grad blir etterforsket og påtalt av de lokale politidistrikter, ikke minst ut fra enhetens begrensede kapasitet. Samtidig ble det opplyst at Økokrims rolle først og fremst er å gi politiet veiledning i hvordan slike saker bør behandles, og at det også vil være nødvendig at enheten i enkelte saker overtar etterforsknings- og/eller påtaleansvaret. Dette kan eksempelvis dreie seg om saker som er prinsipielle, omfattende eller med forgreining til utlandet. Avslutningsvis skrev Økokrim-sjefen: «Etter en totalvurdering, herunder at NINA har opplyst at

de straks fikk rettet opp i feilen, har jeg kommet til at det ikke er tilstrekkelig grunn til at ØKOKRIMs miljøteam iverksetter etterforskning av denne saken. Denne beslutning er derimot ikke til hinder for at saken anmeldes til lokalt politidistrikt.»

Økokrim legger med andre ord vekt på at det ikke er tilstrekkelig grunn for enheten å iverksette etterforskning fordi NINA «straks fikk rettet opp feilen». Innen FVR blir dette sett på som en interessant grunnstilling. Det er to forhold som gjør denne argumentasjon bemerkelsesverdig. For det første er det mye som tyder på at to av rapportene har vært tilgjengelige på internett i mange år. Dette er spesielt alvorlig for jaktfalkrapportens vedkommende. Rapportene var ikke linket fra NINAs offisielle nettsider, men alle lå i en mappe på en av institusjonens webservere som var tilgjengelige fra internett. Dermed kunne enhver nettbruker søke opp rapportene med alle detaljerte hekkeplassopplysninger ved søk på f.eks. Google. Via webloggene kan man i ettertid spore opp ulike IP-adresser til de som har vært inne på rapportene. Selv om dette ikke skulle representere et stort antall personer, er potensialet betydelig i forhold til lagring og videre spredning. Det holder at én enkelt person har lastet ned rapportene med tanke på senere forsendelse av opplysningene til f.eks. faunakriminelle miljøer i både Norge og utlandet.

Slettete opplysninger ble ikke straks utilgjengelige

Det andre interessante momentet i tilknytning til Økokrims grunnstilling for ikke å iverksette etterforskning gjelder det etter-

Om lag hundre skandinaviske jaktfalk ble beslaglagt i Tyskland i 1992. Av disse var minst 36 fra Norge. Denne ungfuglen ble tatt i et reir sommeren 1992 i Tydal i Sør-Trøndelag. Dette var før man kunne få hjelp av internett til faunakriminell virksomhet. Foto: Terje Axelsen.

Fra beslaget av levende rovfugler på Galterud i Sør-Odal, Hedmark den 13.11.1990. Rovviltkonsulent Odd Frydenlund Steen hos Fylkesmannen i Telemark tar hånd om to av de voksne jaktfalkene som ble oppbevart på en låve. Foto: Viggo Ree.

følgende hendelsesforløp. Også etter at NINA «fikk rettet opp feilen» var det fullt mulig for både faunakriminelle og andre å søke opp de sensitive hekkeopplysningene på internett. Selv om mappen med rapportene ble fjernet på NINAs webserver, var det i de etterfølgende uker fullt mulig å spore opp f.eks. UTM-koordinatene for de 243 jaktfalklokalitetene i Nord-Norge. I over en måned etter at NINA fjernet rapportene fra webserveren var det via bufring enkelt å søke opp ekstra rapporttekst på Google. Jeg er ingen dataekspert. Snarere tvert i mot. Men å spore opp såkalt slettet informasjon på nettet var noe av det første jeg lærte meg da jeg fikk tilgang til internett på slutten av 1990-tallet. Ved kopiering og innliming av tekst kan man raskt rekonstruere alt som har stått i bl.a. tidligere nettilgjengelige pdf-rapporter. Det tok bare rundt en time å søke opp samtlige 243 UTM-koordinater for de nordnorske jaktfalklokalitetene. Jeg er kjent med at folk utenfor FVR også fant fram til disse opplysningene ved hjelp av hurtiglager hos Google i hvert fall så sent som 19.9.2010. Disse søkene har ikke satt spor etter seg på NINAs logger på webserveren.

Det er all grunn til å tro at også faunakriminelle i Norge og andre land er kjent med disse enkle søkemethodene. At de sensitive hekkeplassopplysningene for eksempelvis jaktfalk i Nord-Norge har kommet i gale hender er derfor svært sannsynlig. Et slikt

scenario vil kunne ødelegge for arten i denne delen av landet for all framtid. Det er dette som gjør denne saken særdeles alvorlig. Derfor er Økokrims henvisning til at NINA «straks fikk rettet opp feilen» en overraskende grunnstilling for ikke å iverksette etterforskning. Særlig sett i lys av at konsekvensene kan dreie seg om uopprettelige skader. I mailhenvendelse fra FVRs informasjonskonsulent til Økokrim-sjef Trond Eirik Schea den 24.9.2010 ble det orientert om mulighetene for enhver til å spore opp de 243 UTM-koordinatene for jaktfalkhekkelager i flere uker etter at mappen med rapportene ble fjernet på NINAs webserver. Selv om FVR tar det for gitt at også folk i Økokrim kjenner til enkel bufring ble det i mailen bedt om kommentarer til disse søkemethodene. Økokrim-sjefen har ikke svart på den skriftlige henvendelsen fra FVRs side.

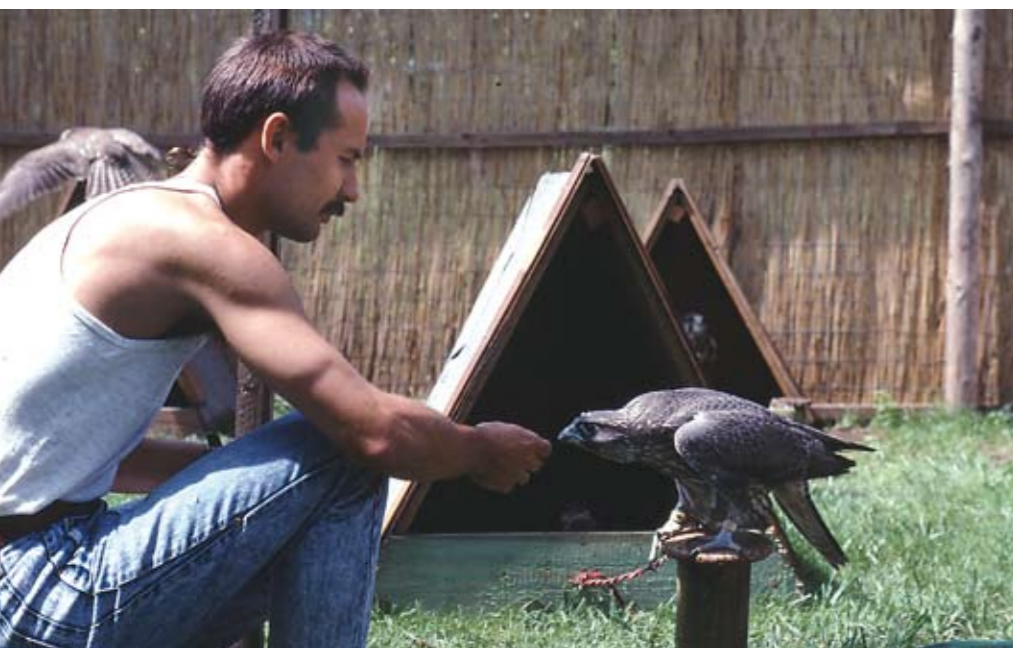
Når de ansvarlige svikter

Diskusjonene omkring datalagring i faunaforvaltningssammenheng har pågått i flere år. Sentralt i denne forbindelse er oppfordringene til naturinteresserte mennesker om å sende inn sine registreringer av bl.a. rødlistearter. Hele tiden er det blitt gitt forsikringer om at mottatt materiale vil bli ivarettatt på sikkert og forsvarlig vis. Virkeligheten viser noe annet. Ved flere tilfeller har vi sett at fortrolig informasjon kommer på avveier. Derfor er mange svært

tilbakeholdne med å bidra med fauna-registreringer, og noen vil ikke gi fra seg innsamlet materiale i det hele tatt. En av årsakene er at forholdene for de personer som har innsyn i beskyttet datamateriale endrer seg over tid. Når sikkerheten i tilknytning til NINAs lagring av sensitive hekkeplassopplysninger for rødlistearter i ulike rapporter har sviktet må man spørre hva som skal til for å ivareta denne type opplysninger i framtiden. Institusjonens manglende kontroller og uprofesjonelle arbeidsrutiner i forbindelse med databaser kan ha påført bl.a. jaktfalken uopprettelige skader. Det er altså de som er satt til å ta vare på opplysninger om de sjeldneste og mest verdifulle arter i norsk fauna som ikke makter å gjennomføre sine oppgaver. Derfor er det ikke merkelig at tilliten til dette systemet blir vesentlig svekket. Når man er ansvarlig for at UTM-koordinater for samtlige kjente jaktfalklokaliteter i Nord-Norge etter 1990 blir gjort tilgjengelig for en hel verden – faunakriminelle inkludert – er det oppsiktsvekkende at Økokrim har valgt ikke å iverksette en etterforskning. Mange har derfor spurt seg om involverte parter fullt ut har forstått alvorret og konsekvensene av en slik behandling.

Neddysing ingen farbar vei

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) har – etter å ha uttalt seg til bl.a. NRK om denne saken – skrevet brev til Direktoratet

Faunakriminelle får god hjelp av nordmenn som sørger for at opplysninger om jaktfalkhekkelasser blir tilgjengelige på internett. Her voksne jaktfalker fra Norge i tysk fangenskap etter det store beslaget i 1992. Foto: Terje Axelsen.

samme tid ble det avdekket flere faunakriminelle saker hvor bl.a. norske jaktfalker var funnet i Tyskland. Både skutte fugler, jaktfalkegg og levende jaktfalker ble beslaglagt. En sak gjaldt fugler fra Norge funnet i tyske frysebokser (NTB 1991, Pedersen & Espedal 1991). Høsten 1992 meldte mediene om beslag av et stort antall levende jaktfalker fra Norge i Tyskland. Saken ble slått stort opp i pressen både dette og etterfølgende år (jf. bl.a. Falchenberg mfl. 1992, Jonassen 1993, Moan 1997, Aase 1992).

De siste årene har det gått lengre tid mellom hver gang det er oppslag om beslaglagte jaktfalker eller andre rovfuglarter i norske aviser. Det er ingen grunn til å tro at faunakriminaliteten av den grunn har blitt redusert. De som opererer ulovlig i norsk natur er bare blitt mer forsiktige i sitt illegale arbeid. Dette omfatter både folk fra utlandet og nordmenn. Det er ingen grenser for hva folk finner på for å svike sitt land i faunasammenheng (jf. Ree 1987), og spesielt er de store nordnorske utmarksområder med flere sjeldne rovfugler utsatt (Asvall 2009). Nylig ble det kjent at dyppfysere i Hamar var funnet fulle av rovfugler og store rovviltarter (Christiansen & Hagen 2010, Svendsen 2010). Det forteller om betydelige kontaktnett og mange medhjelpere. Vedkommende var autorisert taxidermist, og domsavsigelsen i tingretten endte med bl.a. fengselsstraff. Faunakriminelle som utøver sin virksomhet i norsk natur får i dag også verdifull hjelp av naive ornitologer og folk i ulike offentlige etater som sprer opplysninger om hekkelasser til rødlistete arter gjennom litteratur og internett.

Referanser

- Asvall, H. 2009. Lettest å stjele fugl i Nord-Norge. De fleste fugletyvne slipper unna, sier politiet. NRK Troms og Finnmark 23.6.2009 (http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.6666319).
- Ballari, A. & Norum, F. 2010. Forskningstabbe kan ha åpnet døra for fuglenappere. NRK Troms og Finnmark 26.8.2010 (http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.7264486).
- Bilet, M., Hagen, T. & Stokke, P. K. 1990. Rovfugl-beslaget ved Galterud. *Våre Rovdyr* 4 (4): 124–127.
- Christiansen, V. & Hagen, T. I. 2010. Fryseren full av døde rovdyr. NRK Hedmark og Oppland 10.11.2010 (http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/hedmark_og_oppland/1.7374911).

for naturforvaltning (DN) der det blir bedt om et møte for å diskutere hvilken sikkerhet databaser og andre stedfestede opplysninger har (Solbakken & Folkestad 2010). Det var som kjent DN som var oppdragsgiver til bl.a. NINAs jaktfalkrapport. Brevet fra NOF, som var datert 11.10.2010, dannet grunnlaget for en større reportasje om sensitive faunaopplysninger på avveier i *Adresseavisen* den 21.10. (Opland 2010). Saken ble deretter første gang kommentert i NOFs egne organer i en leder i den siste utgaven av medlemstidskriftet i 2010 (Folkestad 2010). Etter at denne saken ble kjent gjennom mediene og i ulike fagmiljøer har det naturlig nok vært en del diskusjoner. Det har vært interessant å merke seg enkelte reaksjoner og kommentarer. Ikke uventet har det innen enkelte kretser vært poengert at denne saken må dysses ned. Det er ikke overraskende at noen vil legge lokk på en slik sak, men innen FVR er oppfatningen at det er viktig å sette fokus på slike anliggender for å begrense tilsvarende skadevirkninger for å ettertid. Nettopp derfor er initiativet til NOF av stor betydning.

Faunakriminaliteten fortsetter

For nøyaktig 20 år siden ble det beslaglagt flere jaktfalker i en låve på Galterud i Sør-Odal i Hedmark. I tillegg ble andre levende fugler funnet på gården. En rekke fredete fugler ble samtidig oppbevart i frysebokser på stedet, bl.a. ulike rovfugl- og uglearter (Bilet mfl. 1990, Torgersen & Hvattum 1990). Hovedpersonen ble senere dømt til bl.a. fengselsstraff (Ødegaard 1991). På

- Falchenberg, K., Jonassen, A. M. & Nissenlie, O. H. 1992. Bander med faunarøvere avslørt i Tyskland: Ribbet norske fuglere. *Aftenposten Morgen* 28.10.1992: 6.
- Folkestad, A. O. 2010. Det handler om tillit ... (Leder.) *Vår Fuglefauna* 33 (4): 152–153.
- Jacobsen, K.-O. 2009. Status for hubro (*Bubo bubo*) i Nord-Norge. *NINA Rapport* 526. 42 s.
- Johnsen, T. & Jacobsen, K.-O. 2003. Kongeørnregistrering i 2003. Lyngenthalvøya og Hjertind-området, Troms fylke. *NINA Minirapport* 38. 24 s.
- Jonassen, A. M. 1993. 100 jaktfalker stjålet av tyske faunabander. Tyskere røvet 100 norske falker. *Aftenposten Morgen* 15.2.1993: 1, 4.
- Moan, H. I. 1997. Jaktfalker fri fra fangenskap. Jaktfalker fri etter fem års fangenskap. Mot lykkelig løsning på Norges største rovfugl-smugling. *Nationen* 20.3.1997: 1, 9.
- Norsk Telegrambyrå (NTB) 1991. Tyskere tømmer Norge for fugl. *NTBtekst* 7.3.1991.
- Opland, E. M. 2010. Frykter reirplyndrere vil utnytte nettglipp. *Adresseavisen* 21.10.2010: 4.
- Pedersen, H. & Espedal, J. T. 1991. Rovfuglplyndrer avslørt. *Verdens Gang* 8.3.1991: 21.
- Ree, V. 1987. De nye landssvikerne. *Vår Fuglefauna* 10 (3): 177.
- Ree, V. 2010. Tidenes rovfugludåd. Norsk institutt for naturforskning med gavepakke til faunakriminelle. *Våre Rovdyr* 24 (3): 80–83.
- Solbakken, K. Aa. & Folkestad, A. O. 2010. *Sensitive faunaopplysninger på avveier – hvilken sikkerhet har databaser og andre stedfestede opplysninger om sårbare arter og forekomster i Norge*. Brev fra Norsk Ornitologisk Forening til Direktoratet for naturforvaltning av 11.10.2010. 4 s.
- Strann, K.-B. 2005. Kartlegging av biologisk mangfold i tre Finnmarkskommuner. En evaluering av resultatene. *NINA Rapport* 92. 28 s.
- Strann, K.-B., Johnsen, T. V., Frivoll, V., Østlyngen, A. & Sortland, F. 2006. Hekkende jaktfalk i Nord-Norge. En statusrapport i 2005. *NINA Rapport* 147. 23 s.
- Svendsen, T. 2010. 90 dagers fengsel for rovvilt i fryseren. Hamar Arbeiderblad 22.11.2010 (<http://www.h-a.no//Nyheter//Nyheter/tabid/72/Default.aspx?ModuleId=100134&articleView=true&tabId=72>).
- Torgersen, H. & Hvattum, T. 1990. To fuglefangere tatt i politirazzia. *Aftenposten Morgen* 14.11.1990: 4.
- Ødegaard, R. 1991. Dom i Sør-Odals-saken. *Våre Rovdyr* 5 (4): 138–142.
- Aase, K. Aa. 1992. Fanget og solgt. Tyskere pågrepet – nordmenn involvert. *Verdens Gang* 28.10.1992: 10.